

ДВОРАЦ ПЕЛЕШ - НАЈЛЕПШИ КРАЉЕВСКИ ДВОРАЦ РУМУНИЈЕ

Дворац Пелеш, летња резиденција првог румунског краља Карола I Хоенцолерна, налази се на падинама југоисточних Карпата у Румунији, недалеко од места Синаја, 120 km северно од Букурешта, а 60 km јужно од Брашова.

Дворац је подигнут на месту које је краљ први пут угледао 1866. године приликом посете манастиру Синаја. Планински предели Карпата толико су се допали краљу, да је 1872. године купио 5,3 km² земљишта и овај посед прогласио краљевским поседом Синаја, намењеном за ловиште и летњу резиденцију.

Изградњу дворца у стилу немачке неоренесансе започео је немачки архитекта Вилхелм Додерер 1875. године. Првобитне нацрте за изградњу дворца краљ није прихватио, јер су га превише подсећали на дворце Западне Европе, па је 1876. године одлучио да радове настави његов асистент Јохан Шулц де Лемберг. Краљ се определио за оригиналнију палату која личи на алпске виле, а која комбинује европске стилове, пратећи италијанску елеганцију и ренесансне линије немачке архитектуре.

Радови на изградњи били су успорени од 1877. до 1878. године због румунског рата за независност, да би након рата радови били настављени до 1883. године, када је дворац отворен краљевским балом. Након отварања дворца, радови су настављени до 1914. године, када је дворац добио данашњи изглед. На изградњи дворца стално је радило између 300 и 400 радника из разних земаља. Краљица Елизабета румунска записала је у свом дневнику:

„Италијани су били зидари, Румуни су градили терасе, Роми су били помоћни радници, Албанци и Грци радили су са каменом, Немци и Мађари били су столари, Турци су пекли циглу. Инжињери су били Пољаци, а Чеси скулптори. Французи су сликали, Енглези мерили, и тако се могло видети стотине националних ношњи и чути 14 језика, на којима су говорили, певали, псовали и свађали се, различитим

дијалектима и тоном, весели (радосни) спој (мешавина) људи, коња, упрегнутих волова и домаћих бивола.“

Процена је да је за изградњу дворца било потребно око 120 милиона америчких долара (у данашњем новцу).

Упоредо са изградњом дворца, грађени су пратећи објекти: одаје гарде, (Фоишор) ловачка кућа, кућа за послугу, кућа за дворске даме, кућа за баштована, краљевске штале, електро-централа, што је дворца Пелеш учинило првим дворцем у свету који је био снабдеван електричном енергијом. Вила Шипот изграђена је касније и у њој је био смештен архитекта Карел Лиман. Лиман је од 1889. до 1903. године надгледао изградњу Пелишора, модерније и умањене верзије главне зграде, будуће резиденције краља Фердинанда и краљице Марије.

Након присилне абдикације краља Михаиа 1947. године, комунистичка власт преузела је комплекс Пелеш и отворила га за посете. Године 1953. Пелеш је проглашен музејом, а између 1975. и 1990. године читав комплекс био је затворен за све, осим особља задуженог за одржавање и чуваре. Занимљиво је да румунски председник Николаје Чаушеску и његова супруга Елена нису волели и нису често посећивали дворца Пелеш. Познати по навици да мењају изглед старих грађевина, одустали су од боравка у дворцу, након што им је особље задужено за одржавање дворца саопштило да је дрво у дворцу напала гљивица опасна по здравље људи. Дрво је заиста било угрожено, због влаге и непроветравања. Започети су радови на рестаурацији главног хола, а трпезарија у приземљу је замењена.

Након револуције 1989. године, комплекс Пелеш поново је отворен за посете. Неки од пратећих објеката данас се користе као хотели и објекти у којима се одржавају државне свечаности. Године 2006. влада Румуније вратила је дворца краљу Михаиу I румунском, али је и убрзо започела и завршила преговоре о повраћају дворца и његовом претварању у историјски споменик и музеј, који ће бити отворен за јавност. Дворца Пелеш годишње посети око 250.000 туриста.

Један од најлепших дворца Европе, Пелеш, грађен је од дрвета, камена, цигле и мермера. У основи има 3.200 m², више од 160 просторија, 30 купатила. Колико је дворца био модеран, сведоче подаци да је био први у потпуности електрифициран дворца у Европи, да има покретни кров, централно грејање, унутрашњи лифт, као и централно усисавање. Овде се могу видети богате колекције слика, скулптура, наоружања, тепиха, таписерија, посуђа, порцелана, прибора и предмета од злата и сребра. Посетиоцима је доступан музеј у подруму, као и први

спрат. Иако су изузетно значајни, горњи спратови нису доступни посетиоцима. О значају дворца и пажњи која се посвећује његовој заштити говори подаци да га чувају припадници полиције, просторије које посећују туристи опремљене су видео-надзором, а надгледају и их надзорници, док посетиоци на улазу морају да обују папуче, пре него што крену у разгледање дворца.

Почасни хол завршен је 1911. године под надзором Карела Лимана. Зидови су прекривени изузетном резбаријом у ораховом дрвету и другим врстама егзотичног дрвета. Простор који се пружа три спрата у висину украшавају барелефи и фигуре од алабастера, а посебно је занимљив покретни стаклени кров украшен витражима.

Дворац Пелеш

У две просторије изложена је изузетна колекција европског и оријенталног оружја. **Европско оружје** је изложено у већој просторији у којој је више од 1.600 примерака европског наоружања (од око 4.000 предмета из Европе и Азије, колико броји цела збирка). Предмети из периода од XIV до XIX века чине једну од највреднијих збирки

наоружања. Посебно су вредни предмети из Немачке из XVI и XVII века, а простор употпуњује и комплетан Максимилијанов оклоп за коња и витеза, јединствен у целој Румунији. У суседној просторији изложено је **оријентално оружје**. Овде се налазе претежно предмети из Азије (оклопи, сабље, јатагани, ножеви, кубуре, секире, копља и друго). Многи од ових предмета израђени су од племенитих метала, а украшени драгим камењем.

Флорентинска сала украшена је у стилу италијанске неоренесансе. Бронзана врата израђена су у Риму, у атељеу Луиђи Мањија, а велики мермерни камин са мотивима Микеланђела израдио је Паунацио. Има плафон од резбареног и позлаћеног липовог дрвета са два велика стаклена лустера.

Скулптуре у дворишту дворца

Маварска сала украшена је у шпанско-маварском стилу. У сали се налази намештај са утиснутим бисерима, фини персијски теписи из Сарука и отомански теписи из Испарте, источњачко наоружање и фонтана израђена од мермера из Караре.

Турски салон ствара атмосферу Отоманске империје. Теписи су из Смирне, месингани предмети из Персије и Анадолије, а зидови прекривени ручно израђеним тканинама, допремљеним из Беча.

Позориште са 60 места и краљевском ложом уређено је у стилу Краља сунца, Луја XIV, а зидове су муралима украсили Густав Климт и Франц Мац. У овој сали 1912. године приказан је први румунски филм „Независност Румуније“.

Маварска сала

Туристима су још доступне следеће просторије: **радни кабинет Карола I** са импресивним писаћим столом и одељком за пријем, **библиотека**, соба у којој је потписан уговор о неутралности Румуније у Првом светском рату, **литерарни и музички салон**, у којем се налазе чембало, клавир и харфа, **Венецијанска сала**, **сала са огледалима**, **трпезарија** у којој су изложени вредни предмети од сребра и кристала и која је лифтом повезана са кухињом испод ње, **Француски салон**, **спаваћа соба** са лустером од чешког кристала.

Дворац окружује **седам тераса** са статуама, које је израдио италијански уметник Рафаело Романели. Скулпуре од камена и мермера

из Караре, степеништа и мермером поплочане стазе, као и украсне вазе и фонтане, украшавају двориште овог дворца.

Познати светски државници и уметници посетили су овај дворец. Један од најпознатијих посетилаца био је Франц I Јозеф, аустро-угарски цар и један од најмоћнијих људи у свету тог времена. О свом боравку 1896. године, Франц I Јозеф је касније у писму записао:

„Краљевски дворец, поред осталих споменика, окружен је прелепим пределом са баштама на терасама, а све то је на ивици густе шуме. Сам дворец је импресиван са богатствима које је сакупио: стара и нова платна, стари намештај, оружје, стаклене витрине, све распоређено са укусом. Шетали смо по планини, након тога правли пикник на зеленој трави, окружени циганском музиком. Направили смо много слика, а атмосфера је била изузетно пријатна.“

Уметници Ђорђе Енеску, Сара Бернар, Жак Тибо, Васил Александри и други, били су чести гости краљице Елизабете румунске, која је позната и као књижевница Кармен Силва. И након пада монархије, дворец су посећивали истакнути гости. Ричард Никсон, Џералд Форд, Муамер ел-Гадафи и Јасер Арафат, само су неки од њих.

Дворец који је након завршетка изградње био најмодернији дворец Европе, лепотом архитектуре и ентеријера изборио се за значајно место на туристичкој карти Румуније. Прелепи салони, богате збирке уметничких дела и скулптуре у дворишту дворца окруженог шумом годишње привуку 250.000 туриста. Пелеш, најлепши краљевски дворец Румуније, очекује и вас.

Алекса Попадић